

Wie is er bang voor het Frans?

Redactioneel

De Academische Boekengids 32, april 2002, pp. 2.

Er komt een Afrikaanse schrijver naar Nederland. De schrijver is 76 jaar oud. Hij heeft tijdens het Franse, koloniale bewind gevangengezeten en tijdens de dictatuur die daarop volgde, opnieuw. Hij beheerst naast het Malinké, zijn moedertaal, en het Frans, de taal waarin hij schrijft, nog twee andere Afrikaanse talen. Zijn werk is in 25 talen vertaald en werd meermalen internationaal bekroond.

De schrijver zal in Amsterdam in debat gaan met studenten die zijn werk hebben gelezen en geeft de wens te kennen bij deze gelegenheid ook zijn Nederlandse uitgever te willen ontmoeten. Dit verzoek leidt bij de uitgeverij niet tot vreugde, maar tot blinde paniek. Is het omdat zijn laatste boek niet goed is ontvangen of omdat het slecht verkoopt? Het tegendeel blijkt het geval. Nee, de reden waarom de voltallige Meulenhoff-redactie bij het horen van zijn naam onder het bureau duikt, is een andere: de schrijver spreekt Frans!

Dit kleine incident, zo valt te vrezen, staat niet op zichzelf. Ook al worden Nederlanders in het buitenland nog altijd geprezen om hun talenkennis, de cijfers wijzen anders uit. Om ons tot het Frans te bepalen: in de afgelopen 25 jaar daalde het aantal leerlingen van het VWO dat een eindexamen Frans deed van 44.000 naar 31.952. Dit cijfer is overigens sterk geflatteerd, omdat het overgrote deel van de scholieren examen deed in het zogenaamde 'Frans 1', dat niet meer om het lijf heeft dan het lezen van een tekst en antwoord geven op een meerkeuzevraag. Tegelijkertijd verdween het Frans volledig uit de lesprogramma's van het basis- en beroepsonderwijs. Vergeleken met 1991, ten slotte, daalde de instroom van het aantal studenten bij het HBO met de helft, en bij de universiteiten met maar liefst tweederde.

Wanneer staatssecretaris Adelmund haar zin krijgt, zal vanaf 2005 alleen Engels nog een verplichte schooltaal zijn. Met deze ontwikkeling wijkt Nederland niet alleen af van de afspraak die in 1995 in Europees verband werd gemaakt om binnen de landen van de Gemeenschap twee vreemde talen verplicht te stellen; het onderscheidt ons ook van de landen om ons heen. Met name in Frankrijk, waar het leren van een andere dan de eigen taal tot voor kort vrij uitzonderlijk was, is het prestige van het vreemde talenonderwijs in de laatste jaren sterk toegenomen. Terwijl het in Nederland, ja zelfs in Zuid-Limburg, wettelijk onmogelijk is om op de lagere school Frans te leren, wordt in Noord-Frankrijk het geven van Nederlands in het basisonderwijs juist sterk bevorderd. Op dit ogenblik krijgen op maar liefst 68 basisscholen in de grensstreek tussen Frankrijk en België de leerlingen Nederlandse les.

De toegenomen interesse voor vreemde talen in Frankrijk vertaalt zich eveneens in een sterke toename van de studentenmobiliteit. Waren er in 1986, toen het Erasmusprogramma van start ging, aanzienlijk minder Franse studenten die een verblijf aan een Nederlandse universiteit ambiëerden dan andersom, de laatste jaren geven een totaal ander beeld te zien. In 2000 gingen 700 Franse studenten naar Nederland en slechts 550 Nederlandse studenten naar Frankrijk. Tevens kan worden vastgesteld dat het aantal Nederlandse uitwisselingsstudenten dat niet zuid- maar noordwaarts trekt, om daar uitsluitend Engelstalige programma's te volgen, jaarlijks juist stijgt.

Hoe het tij te keren? Dat kan op twee manieren. In de eerste plaats is de problematiek van het Frans niet los te zien van de deplorabele situatie waarin zich het middelbaar onderwijs in Nederland momenteel bevindt. Daar is dus, en niet alleen in het belang van de vreemde talen, snelle en doeltreffende actie geboden. In de tweede plaats is het goed om te beseffen dat het belang dat gehecht wordt aan meertaligheid, sterk samenhangt met de belangstelling die er in een bepaalde samenleving bestaat voor de eigen taal en cultuur. Op dat punt kunnen die arrogante Fransen ons leren dat het ook in een Verenigd Europa alleszins de moeite loont om trots te zijn op je eigen taal en cultuur.

Ieme van der Poel is hoogleraar Franse letterkunde, Afdeling Taal- en Letterkunde, Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam.